

Rolul bursei in asigurarea unui pret de referinta si a mediului de tranzactionare pentru investitii si echilibrarea cerere-oferta pe diferite orizonturi de timp

**Victor Ionescu
Lucian Palade**

Lucrarea abordeaza o arie larga ce include aspecte de interes cum ar fi specificitatea energiei electrice ca marfa, procesul de liberalizare a pietelor, transpunerea directivei pentru energie electrica precum si stabilirea pretului pe diverse orizonturi de timp si introducerea unor noi produse in piata angro de energie electrica.

De asemenea o viziune personala a operatorului pietei asupra dezbaterii fara sfarsit centralizare vs. descentralizare cu concentrare pe modelul de retea cu impact asupra cadrului de tranzactionare, ce este o bursa de energie electrica si daca dezbaterile privind diferentele intre aceasta si conceptul de operator de piata sunt cu adevarat necesare,

Ce este mai bine pentru piata intra-zilnica din Romania.

Piata este vitala pentru concurenta, siguranta alimentarii si dezvoltare durabila

Serviciile pe care numai bursa de energie electrica le poate oferi:

- Pret de referinta credibil
- Facilitati de tranzactionare pe diferite orizonturi de timp sub forma unor produse bursiere lichide
- O eficienta ajustare a portofoliului
- Preluarea riscului de contraparte
- Corecta alocare a capacitatii transfrontaliere prin furnizarea unor fluxuri adecvate si maximizarea utilizarii acesteia

Provocari:

- Lichiditate (aceasta aduce consistenta pretului)
- Eficienta (produse adecvate)
- Cea mai scurta cale ca energia sa se transforme in bani (rol de contraparte bine implementat).

Bursele ii ajuta pe participanti sa descopere pretul si pe investitori sa il prognozeze.

SPECIFICITATEA MARFII ENERGIE ELECTRICA

- **Stocare costisitoare (centrale cu pompare, rentabilitate discutabila)**
- **Pretul diferit nu numai forward vs. PZU dar si PZU vs. intra-zilnic si intra-zilnic vs. echilibrare/dezechilibre, varf vs. gol vs. baza; piata de capacitati (de productie) si serviciile de sistem; este energia electrica o marfa fungibila?**
- **Fluxurile contractuale sunt diferite de fluxurile reale;**
- **Tariful de transport: legislatie vs. practici; ce se taxeaza si ce nu;**
- **Licitarea capacitatilor transfrontaliere; cum, cand, cat.**
- **Pot exista similitudini intre produsele pentru energie si produsele pentru capacitati transfrontaliere?**

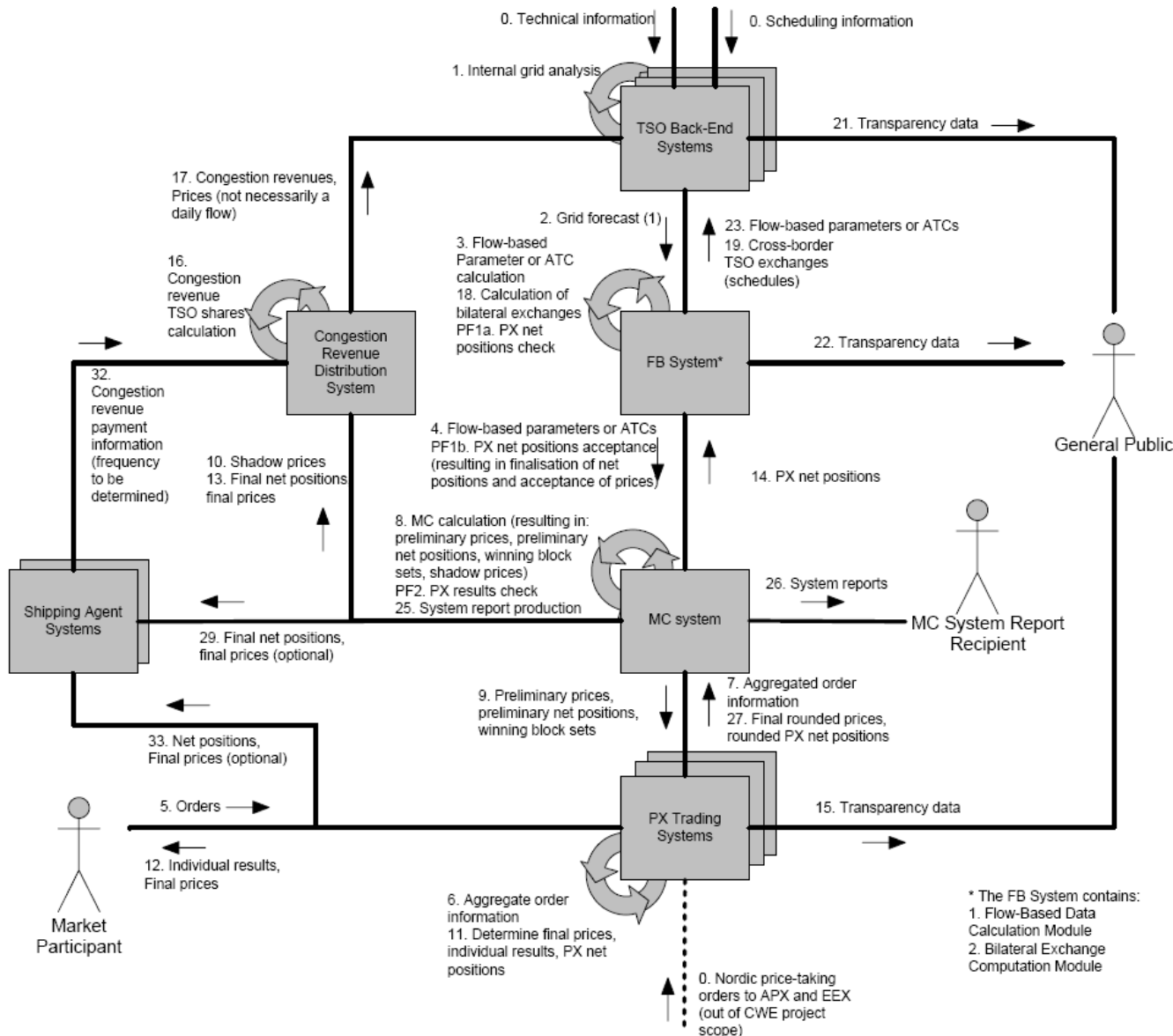
SISTEME CENTRALIZATE SI SISTEME DESCENTRALIZATE

- **Este descentralizarea un proces care evolueaza paralel si uniform cu procesul de deschidere a pietei?**
- **Este optimizarea compatibila cu concurenta? Flow – based in CEE**
- **Este optimizarea reala? Flow – based in CWE**
- **Pana unde poate merge centralizarea / optimizarea? Separarea rolurilor**
- **Centralizare institutionala vs. coordonare: exemplificare la OTS si burse**

“Gestionarea centralizata a transportului si rezervelor de catre un operator de sistem realizeaza castigul cel mai important prin coordonare, in timp ce pietele la termen pentru energie largesc concurenta si promoveaza eficienta permitand participantilor sa-si gestioneze propriile operatii.”

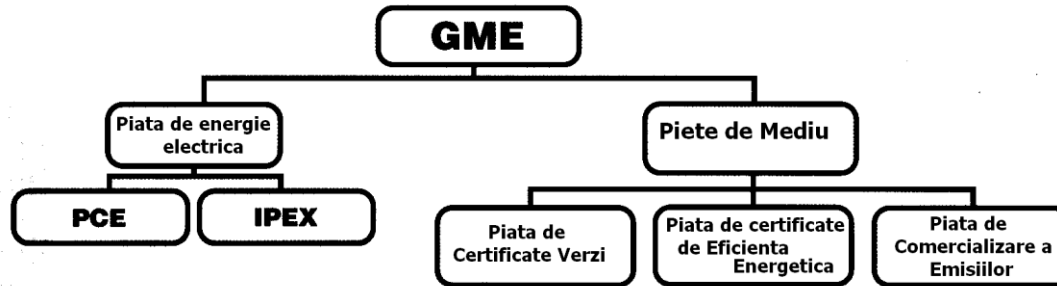
“...arhitectura pietei este caracterizata in principal de o secventa de piete la termen iar scopul lor comparat cu prerogativele operatorului de sistem este de a integra operatiunile dincolo de simpla protejare a sistemului de transport. Piete mai bune si cu o determinare mai exacta a pretului, in special in piata spot elimina externalitatile cu pret nedeterminat si reduc responsabilitatile operatorului de sistem.”

Robert Wilson: Architecture of Power Markets, RESEARCH PAPER SERIES GRADUATE SCHOOL OF BUSINESS, STANFORD UNIVERSITY

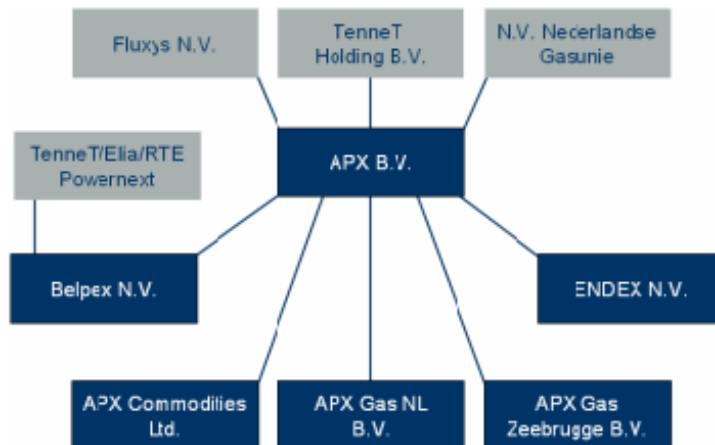
CWE MC Project: Implementation Study, A report for the MoU signatories on the design of the market coupling solution in the Central West European (CWE) region, August 2008

Care este adevarata diferenta intre burse si operatori de piata ?

“Piata de Energie Electrica, mai bine cunoscuta ca Bursa de Energie Electrica din Italia (IPEX), este:

- un cadru electronic de tranzactionare pentru energia electrica angro;
- o piata electronica, in care pretul energiei electrice corespunde pretului rezultat din intersectia dintre volumele de energie electrica cerute si cele oferite de catre participantii;
- o piata fizica reala, in care programele de energie electrica injectata si extrasa din retea sunt definite pe baza criteriului economic al ordinii de merit;
- o piata voluntara: contractele de vanzare si cumparare de energie electrica pot fi incheiate si in afara IPEX (asa numitele contracte bilaterale). “

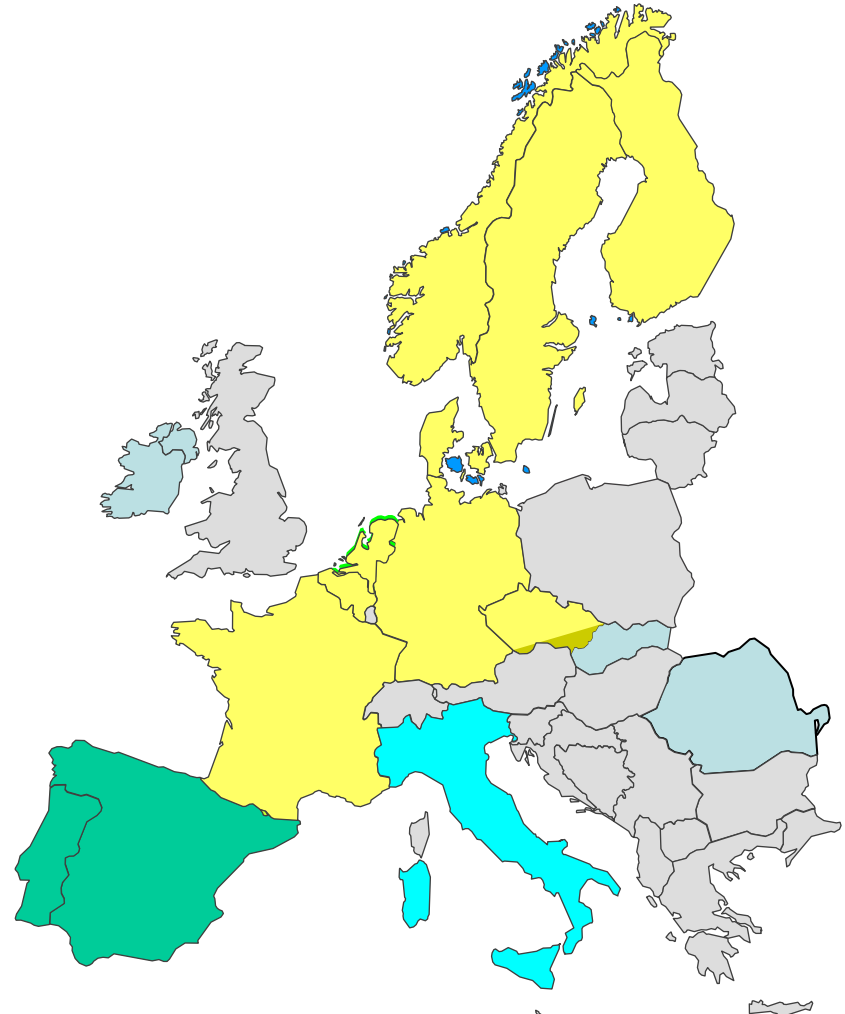

“Este o practica uzuala in multe alte tari ale Europei ca operatorii de transport si sistem sa fie proprietarii bursei de gaz si/sau energie electrica, motivate de necesitatea de a optimiza capacitatea de transport disponibila fata de conditiile de piata, caracteristicile si constrangerile fizice. Mai larg, aceasta corespunde obiectivului important al companiilor in totalitate independente si descentralizate de a promova o piata eficienta, transparenta si lichida in Europa de nord vest. In plus, aceasta structura de actionariat garanteaza o administrare pe deplin independenta a bursei.”

Echilibrarea cerere-oferta pe diferite orizonturi de timp: pietele intra-zilnice.

Concluziile privind modelul pietei intra-zilnice prezentat de PCG in cadrul celei de a17-a intalnirii a Forumului de la Florenta (10-11 decembrie 2009):

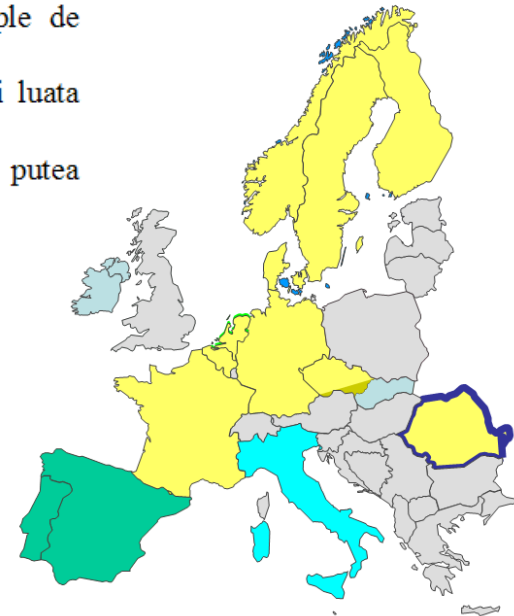
- Modelul tinta pentru alocarea capacitatii transfrontaliere intra-zilnice este alocarea continua implicita (tranzactionare continua);
- Acolo unde este adecvat, pot fi dezvoltate solutii specifice nationale/regionale;
- Solutia specifica nationala/regionala nu este obligatorie. Ca solutie nationala/regionala intra-zilnica poate fi folosit modelul inter-regional;
- Orice solutie de tranzactionare intra-zilnica nationala/regionala trebuie sa fie compatibila cu modelul inter-regional tinta.

Echilibrarea cerere-oferta pe diferite orizonturi de timp: pietele intra-zilnice.

In luna ianuarie 2010, OPCOM a supus atentiei si analizei autoritatilor, operatorului de transport si sistem si grupului de produs pentru dezvoltarea pietei pentru ziua urmatoare urmatorul model, detaliile urmand a fi finalizate in perioada februarie – martie:

- In conformitate cu orientarea europeana, pentru o dezvoltare durabila in sensul evolutiei acestei pieti intr-o piata transfrontaliera sau al integrarii acesteia intr-o piata regionala, OPCOM opteaza pentru tranzactionarea continua;
- Intr-o prima etapa, OPCOM va dezvolta un proiect pilot incluzand o singura sesiune (de ajustare) in ziua anterioara livrarii;
- Inca din aceasta etapa, piata intra-zilnica se bazeaza pe rolul de contra parte al OPCOM, similar cu cel implementat pe piata pentru ziua urmatoare;
- In faza a doua, OPCOM va efectua actiunile si demersurile necesare multiplicarii sesiunii pilot sub forma unei a doua sesiuni, conditionat de functionarea satisfacatoare a modelului pilot. Succesul mecanismului propus va conditiona de asemenea lansarea ulterioara de sesiuni multiple de tranzactionare continua.
- Decizia asupra transformarii acestei pieti intr-o piata pana la o ora inaintea livrarii va fi luata ulterior numai functie de lichiditatea inregistrata.
- Este esential faptul ca aceasta piata nu isi propune formarea unui pret de referinta care ar putea concura cu pretul licitatiei inchise pentru piata pentru ziua urmatoare.

CONCLUZII

- Baza politica pentru deschiderea pietei in tarile membre UE si a partilor contractante din cadrul comunitatii energetice va fi decizia asupra eliminarii progresive a preturilor reglementate din pietele angro si cu amanuntul, precum si decizia ca indiferent de forma de proprietate si gradul de concentrare a activelor de productie, energia electrica sa fie eliberata pentru tranzactionarea pe piata prin metode specifice, acestea fiind licitatii publice si VPP.
- Odata eliberta pentru tranzactionare energia electrica trebuie sa beneficieze de pietele centralizate necesare pentru tranzactionarea pe diferite orizonturi de timp.
- Entitatilor insarcinate la nivel national cu organizarea pietelor centralizate trebuie sa le fie acordata atentia necesara si sa le fie intarita pozitia prin mijloace legislative si de reglementare.
- Integrarea pietelor nationale trebuie sa fie incurajata in baza deciziei Forumului de la Florenta privind modelul cuplarii prin pret, in timp ce modelul retelei de transport si alocarea capacitatilor trebuie sa urmareasca indeaproape modelul aplicat current in regiunea central vest europeana.

- **GENERATION.** Keep the assets in one hand or many, either public or private, but unleash the commodity for the market not wasting it but ensuring that generators receive real price; it helps generators for investment and avoid further distortion of market price.
Provide public auctions for state owned incumbents against too low price (state aid) and VPP for private consolidated companies to defend competition (mitigate market power) and allow new entries.
Question: who plays role of DG COMP within the 8th region?
- **REGULATED PRICES.** Think carefully on the balance between competitive segment and regulated segment as proportion of volumes and costs and respond to ERGEG 2007 position paper by providing the road map for regulated prices removal.
- **MARKETS.** Set up efficient markets for each contracting term horizon (forward, DAM, intra-day, balancing, ancillary services) according the current and/or envisaged best practices.
- **PX.** Bust the myth of difficulty in setting up the PX; there are only two issues which PX can not outsource: responsibility towards market participants (membership agreement) and responsibility towards regulator (license conditions).
- **COUPLING.** Choose price market coupling according Florence Forum decision and stay on ATC at least until CWE will decide. Think twice on the size of the bidding areas: not mandatory to be national: see Germany-Austria one zone under EPEX administration.